

معرفی کتاب

عنوان: رادیو، مفاهیم انتقادی در مطالعات فرهنگی و رسانه‌ای

(مخاطبان، هویت‌ها، جوامع و توسعه فناوری)

نویسنده: آندرو کرایسل^۱

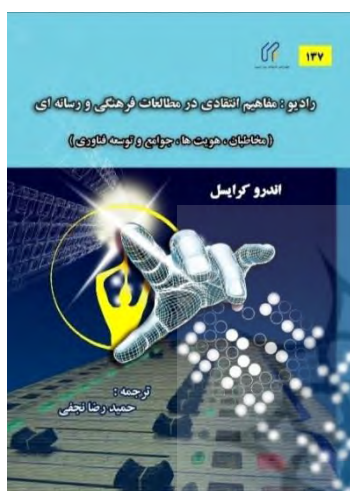
مترجم: حمیدرضا نجفی

ناشر: انتشارات دانشگاه صداوسیما

نوبت چاپ: ۱۳۹۸

صفحات: ۵۵۷

قیمت: ۷۰/۰۰۰ تومان

رادیو به عنوان یکی از پرمخاطب‌ترین و تأثیرگذارترین رسانه‌ها توانسته است از زمان حضور خود تاکنون نقش به‌سزایی در حوزه‌های گوناگون فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی ایفا کند. در دنیای پر رقابت امروز که شاهد حضور رسانه‌های نوپدید متعددی هستیم، رادیو توانسته است به کمک قابلیت‌های قابل توجه خود در پیوند دادن اعضای جامعه به یکدیگر جایگاه خود را به خوبی حفظ کند. تأکید بر اشتراکات فرهنگی از جمله حوزه‌هایی بوده است که نقش و تأثیر قابل توجه رادیو را منعکس کرده است. در قلمرو تحولات فرهنگی و رشد و توسعه آن نیز نمی‌توان از نقش رادیو غافل شد. رادیو از دهه‌های گذشته تاکنون، تغییرات فرهنگی و دگرگونی‌های بسیاری در کشورهای مختلف ایجاد کرده است. به چالش کشیدن عقاید و دیدگاه‌های نادرست و کلیشه‌ای حاکم بر جوامع از جمله رسالت‌های اصلی رادیو به شمار می‌آید.

---

1. Andrew Crisell

۱۹۴ ❖ فصلنامه فرهنگ مردم ایران

کتاب «رادیو، مفاهیم انتقادی در مطالعات فرهنگی و رسانه‌ای» در قالب ۲۳ مقاله در دو بخش به چنین موضوعاتی پرداخته است. بخش اول کتاب، تحت عنوان مخاطبان، هویت‌ها و اجتماع‌ها به زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی زمینه‌ساز گوش دادن به رادیو و تأثیر رادیوهای نوظهور بر این فرایند پرداخته است. از جمله مهم‌ترین موضوعات مطرح در این بخش، فضای فرهنگی خانواده و چگونگی گوش دادن به رادیو بوده است و نشان می‌دهد که چگونه فرهنگ حاکم بر زندگی روزمره در خانواده می‌تواند سبب گرد هم آمدن اعضای خانواده حول محور رادیو شود. کسانی که در طول روز به کار و زندگی اشتغال دارند و از رسانه نوظهوری به نام رادیو دور هستند، شب که به منزل برمی‌گردند، پس از صرف شام در اتاق نشیمن کنار گیرنده رادیو می‌نشینند و به برنامه‌های رادیو گوش می‌دهند و ناخودآگاه و گاهی خودآگاه مخاطب رسانه‌ای می‌شوند که سرنوشت فرهنگی آنان را در آینده رقم می‌زند و سمت و سوی آن را تعیین می‌کند و دیدگاه‌های فرهنگی موجود را که گاهی ریشه در باورهای غلط دارد، تغییر می‌دهد. در روزهای آغازین حضور رادیو در جامعه شاهد غلبه فرهنگ‌های کلیشه‌ای در خصوص نقش، جایگاه و فعالیت‌های متفاوت زنان و مردان در جامعه بودیم؛ به گونه‌ای که مردان را حایز نقش و جایگاه تأثیرگذارتری در قیاس با زنان می‌دانست و زنان را افرادی منفعل در اجتماع و صرفاً مناسب کار در منزل نشان می‌داد. این فرهنگ مردسالار سبب شده بود که حتی در استفاده از رسانه رادیو، مردان تعیین‌کننده شبکه رادیویی باشند که قرار است اعضای خانواده شب‌هنگام شنونده آن باشند.

جالب است بدانیم خود رادیو توانست این فرهنگ و دیدگاه متعصبانه را به خوبی به چالش بکشد و زنان را در اجتماع متوجه نقش سازنده و تأثیرگذار خود کند و آنان را از شنوندگانی منفعل به افرادی فعال و پویا تبدیل کند که در گوش دادن به برنامه‌های رادیویی از حق انتخاب برخوردار شوند و حتی در حوزه‌های فنی مربوط به رادیو نیز ایفای نقش کنند. مقاله «گیرنده‌های کریستالی و رادیوهای سوزنی؛ جنسیت، فناوری و ساختار گوش دادن به رادیو در امریکای دهه ۱۹۲۰» نوشته ریچارد بوچ یا مقاله «جنسیت، رؤیای مصرف‌کنندگی رادیو مطالعه موردی مردم‌نگارانه» اثر جوتاچی و

همچنین مقاله «جعبه‌ای روی پیشخوان؛ خاطرات رادیوی اولیه و زندگی روزمره» اثر شاون موریس، از جمله مقالاتی هستند که در این کتاب به آنچه گفتیم پرداخته‌اند و تأثیرات ژرف و قابل تأمل رادیو در تغییر فرهنگ‌ها و اندیشه‌های نادرست حاکم بر جامعه آن روزگار را بررسی کرده‌اند؛ نقشی که البته امروزه نیز با گذشت سال‌ها از ظهور رادیو و مواجهه ما با رسانه‌های نوین، همچنان حفظ شده و رادیو توانسته است تحولات فرهنگی و اجتماعی بسیاری را سبب شود و تفکرات و اندیشه‌های نوینی را به جامعه تزریق کند و سبب رشد و ارتقای آن در عرصه‌های گوناگون گردد.

حفظ و نگهداری فرهنگ‌های بومی در مقابل عنصر جهانی شدن که تب آن امروزه بسیاری از جوامع را دربرگرفته است، از دیگر رسالت‌های فرهنگی رادیو به شمار می‌آید. امروزه بسیاری از جوامع به شکلی ناخواسته در برابر باوری غلط قرار گرفته‌اند و در این مسیر سعی می‌شود که فرهنگ‌های مردمان کشورهای دیگر یک شکل و در واقع غربی شوند نه جهانی. در دنیایی که ظرفیت‌ها و قابلیت‌های فناورانه و رسانه‌ای تأثیرگذار در اختیار جامعه‌ای به نام آمریکاست، به طور قطع نمی‌توان از رقابت یکسان برای حضور جهانی تمامی فرهنگ‌ها صحبت کرد. اما رسانه رادیو توانسته است از بخش جهانی «ماهواره‌ای، اینترنتی و شبکه‌های اجتماعی» برای تقویت و ارائه فرهنگ‌های خاص جوامع گوناگون استفاده کند و مخاطبان خاص خود را در سراسر دنیا بیابد و سبب پیوند آنان گردد و مانع از ذوب شدن آنان در فرهنگ سرزمین‌هایی شود که در آنجا ساکن هستند.

هندی‌ها، چینی‌ها و مکزیکی‌ها و همه دیگرانی که ساکن ایالات متحده هستند، توانسته‌اند با بهره‌گیری از بخش جهانی برنامه‌های رادیویی کشور خود، با یکدیگر پیوند داشته باشند و فرهنگ سرزمین خود را حفظ کنند و تحت تأثیر فرهنگ سلطه و غالب قرار نگیرند.

در مقاله «رادیو بومی در کانادا» نوشته والری عالیا نیز به نقش رادیو در حفظ فرهنگ غالب بر زندگی مردمان بومی در کانادا پرداخته شده است؛ اینکه رادیو چگونه توانسته است این مردمان را به یکدیگر پیوند دهد و آنان را متوجه ارزش‌های فرهنگی غالب جامعه خود سازد و مانع از تأثیرپذیری آنان از فرهنگ سلطه شود. حفظ

ارزش‌های فرهنگی حاکم بر جامعه و تقویت آنان در برابر هجوم فرهنگ‌های بیگانه، رسالت رادیو از روزهای اولیه راه‌اندازی آن بوده است.

دوران سالمندی و تنهایی و روحیات خاص آن دوران نیز از جمله موضوعات فرهنگی مورد توجه در این کتاب است که در مقاله «روز به روز، با گذر زمان؛ عادت‌های گوش دادن بازنشسته‌ها به رادیو» اثر ژان کلود دو منجت به آن پرداخته شده است.

ایجاد تحول در روحیه کسانی که دیگر سر کار نمی‌روند و در تنهایی به سر می‌برند و حفظ قابلیت‌های آنان و پیوند آنان با جامعه و مسائل مربوط به آن و به عبارتی مشارکت دادن آنان در تحولات اجتماعی از جمله نقش‌های فرهنگی رادیو به شمار می‌آید که در این مقاله به آن پرداخته شده است. براساس مطالعات و تحقیقات انجام شده و مصاحبه‌های صورت گرفته با همسران بازنشسته، از تأثیرپذیری آنان از برنامه‌های رادیو صحبت شده و تلاش شده است که دیدگاه مردم نسبت به این افراد و حتی دیدگاه خودشان نسبت به جایگاهشان در جامعه تحت تأثیر رادیو و برنامه‌های آن تغییر یابد.

درخصوص دیدگاه مردم نسبت به گروه‌های خاص جامعه همچون معلولان و فرهنگ توجه به آنان نیز، مقاله «تمامی گوش‌ها؛ رادیو، پذیرش گفتمان‌های معلولیت» نوشته کارن رز مطالب جالبی ارائه داده است. شاید امروز این موضوع از اهمیت زیادی برخوردار نباشد، زیرا فرهنگ برخورد با چنین موضوعاتی رشد کرده و توسعه یافته است، اما تصور کنید در روزهای اولیه حضور رادیو شاهد چنین رشدی در فرهنگ جامعه نبودیم و رادیو توانسته بود از طریق برنامه‌های مناسب، چنین تحولی را سبب شود و تفکرات کلیشه‌ای حاکم بر جامعه را به چالش بکشد؛ کاری که در آن دوران سخت و دشوار به شمار می‌آمد.

بخش دوم کتاب، تحت عنوان «پیشرفت‌های فن‌شناختی» به مباحثی چون رادیو اینترنتی، رادیو دیجیتال و دیگر فرمت‌های نوین تأثیرگذار بر بروز تحولات جدید در حوزه پخش رادیویی می‌پردازد که خود نشانه شکل‌گیری فضاهای جدید برای فعالیت رادیو به شمار می‌روند. اما آنچه از اهمیت بیشتری برخوردار است، فضاهای فرهنگی حاکم بر رادیو و برنامه‌های آن است که می‌تواند یاریگر رادیو در ایجاد تحولات فرهنگی بیشتر در جامعه شود و نویدبخش آینده‌ای بهتر برای مخاطبان رادیو باشد.